

AZ ERDÉSZETI NEMESÍTÉS ÉS EREDMÉNYEINEK SZEREPE AZ OKTATÁSBAN

DR. GÁL JÁNOS

Az ország hiányzó faanyagszükségletének ellátásához kézenfekvő megoldásnak tűnne az erdőterület további növelése. Szembe kell néznünk azonban azzal a tényvel, hogy az élelmezési anyagok egyenértékűek a nyersanyag- és energiahordozókkal. Így minden ország — így hazánk is — jelentős erőfeszítéseket tesz mezőgazdasági termőföldjei védelmére. Magyarország adottságaira, élelmeszerexport-orientáltóságára, az ország lakossági ellátására való tekintettel tehát az erdőterületeket csak az élelmeszer-termelő területek sérelme nélkül növelhetjük. Ezért a *több fatermelés elérése csak az egységnyi erdőterületre eső fahozamok — környezetkímélő módon való — emelésével* jöhet számításba. Tehát az erdőtelepítések gazdasági nehézségei, a területi korlátok, a beruházási források szűkössége, ugyanakkor a faanyag iránt megnyilvánuló fokozott igények az *erdészeti nemesítést helyezik előtérbe*. Ebben áll a témakör szerepe az erdőmérnök-hallgatók oktatásában.

A több mint három évtizedes hazai, intenzív erdészeti nemesítési munkának már beérett és határainkon túl elismert gyümölcsei vannak. Az eddig államilag minősített, nemesített fajok az ország területének kerekén 40%-át borítják. Ezekből a fajokból szükséges szaporítóanyagoknak mintegy 36%-át már nemesített anyagból állíthatjuk elő. Kilenc fafajból 33 minősített fajtánk van és kb. ugyanennyi a bejelentett fajtajelölt.

Szerte a világon elismerik, hogy a nemesített, származásilag ellenőrzött szaporítóanyag felhasználásával az erdőállományok teljesítőképessége, a termőhelytől és fafajtól függően, 15—40%-kal növelhető. (Ezen többletmennyiség árbevételének néhány százaléka elég volna maggazdálkodásunk korszerűsítésére.) Az USA-ban vizsgált erdészeti nemesítési befektetés többleteredménye a fafajtól függően, 6—21% között alakult. A vizsgálatok azt mutatták, hogy már 2—4%-os többlethozam indokoltá teszi a nemesített növényanyag felhasználásával kapcsolatos kiadásokat.

A nemesítés oktatásának szükségességét és fontos népgazdasági jelentőségét felismerve, az Erdőtelepítéstan I. tárgy egyik fejezeteként 1951 őszétől, ugyancsak 8 előadási és 3 gyakorlati órát fordíthattunk e tárgykörre, az első, átfogóbb oktatási reform vizont lehetővé tette, hogy 1957-től önálló tárgyként kerüljön oktatásra a 9. félévben, heti 2+1 óra terjedelemmel. Legújabban módosított tantervünkben a kötelező heti óraszámcsökkentések és újabb tárgyak bevezetése miatt, 1986-tól az Erdészeti nemesítés és szaporítóanyag-termesztés c., összevont tárgyban tanítjuk a nemesítést az erdőműveléstani tanszéken az 5. félévben, kb. 30%-os óraszámcsökkentéssel. A 20 évig önállóan oktatott erdészeti növény-nemesítés az *integrált tárgy keretében sem veszíthet jelentőségéből*, hiszen a nemesítés és a szaporítóanyag-termesztés egységes munkafolyamat. Utóbbi csak elmélyült nemesítési szemlélettel folytatható igazán eredményesen.

HOZZÁSZÓLÁS AZ ERDÉSZETI NEMESÍTÉSI TANÁCSKOZÁSHOZ

DR. PÁLL MIKLÓS

Kétségtelen tény, hogy az erdészeti növény-nemesítésben szép eredményeket értünk el, elsősorban a gyorsan növő fafajok (fűz, nyár) esetében. Legfontosabb fő fafajainkra viszont (tölgyek, bükk) kevesebb figyelmet fordítottunk. Teljesen egyetértünk a tölgyekkel és magaskörissel kapcsolatos véleményekkel. A Zalai EFAG-nál a nemesítés terén három kiemelt munkáról szeretnék beszámolni:

- Az ERTI-vel közös műtrágyázási kísérleteket végeztünk bükk MÁ-okban, részben a makktermés fokozása, részben a csiraképes makkszám növelése érdekében.
- Megvalósítottunk 5 ha vörösfenyőplántázst a surdi csemetekert mellett.
- 10 ha új erdeifenyő-plántázs kialakítását is tervezzük, a legkiválóbb zalai erdeifenyő törzsfák oltványaiból.

Másik, nem elhanyagolható kérdés az egzóták nemesítése. Szakmai körökben még mindig nagy az idegenkedés az egzótáktól. Pedig elég az akácra hivatkozni. Valamikor szintén egzóta volt és ma már szinte nélkülözhetetlen hazai erdőgazdálkodásunkban. (Jó termőhelyen 90 év alatt, háromszori sarjaztatás esetén 900 m³/ha összes fatömeghozam is elérhető!)

Egyes egzóta fenyők rendkívüli teljesítményre képesek, de döntő a megfelelő származású anyagból, a termőhelyi igényeknek leginkább megfelelő ökotípus kiválasztása és azok többszaporítása.

Első helyen kell említeni a *zöld duglászfenyőt*. Külföldi és hazai tapasztalatok egyaránt bizonyítják, hogy az előzőekben leírt kritériumoknak megfelelő példányai, minden más fafajt messze túlszárnyalnak. Sajnos plantázst eredményesen nem sikerült e fafajból kialakítani. Vegetatív szaporítási módját kellene kidolgozni, amire egyébként van külföldi példa.

A másik a *Larix eurolepis* — hibrid vörösfenyő. Rendkívüli növekedést produkál, de szaporítása sajnos nem megoldott. Meg kívánjuk még említeni a *Thuja plicata*-t és *Chamaecyparis lawsoniana*-t is. Kiválasztott ökotípusai kedvező tulajdonságúak (pl. fagyálló) és nagyon gyorsan fejlődnek. Tömeges szaporításuk megoldandó feladat.

Egy termelőüzemnek a mindennapi gondok mellett nincs energiája és lehetősége fenti problémák megoldására. Ez véleményünk szerint a tudományos intézetek (ERTI, egyetem) sürgős feladata lenne.

AZ UTÓBBI ÉVEKBEN TERMESZTÉSBE VONT FAJTÁKRÓL ÉS FAJTAJELÖLTEKRŐL

KISHÁZI ZOLTÁN

Az utóbbi években termesztésbe vont új klónok üzemi vizsgálatát Borsodban is elvégezzük. Kezdetnek elrendeltük a novajdrányi csemetekertből kikerülő nyár és fűz szaporítóanyag szigorú fajtaazonos bizonylatolásának megszigorítását, valamint az erdősítési helyeken történő, maradandó megjelölését.

A jelenlegi nyárklónokból ki lehet válogatni a legmegfelelőbbeket. Sokkal gondosabb termőhelyfeltárássra van szükségünk, mert ez a munka sokat veszített a jelentőségéből. A magtermő állományok kialakítását mi ez év nyarán elkezdjük, ezekhez a munkákhoz megfelelő fedezetet a hivatal biztosított.

Csemetekertjeinkben a következő, minősített fajtákat neveljük: *Populus* × *euramericana* 'BL'; *Populus* × *euramericana* 'Blanc du Poitou'; *Populus* × *euramericana* 'I-45-51'; *Populus* × *euramericana* 'I-214'; *Populus* × *euramericana* 'OP-229'; *Populus* × *euramericana* 'Pannónia'; *Salix alba* 'Bédai egyenes'; *Pinus sylvestris* 'Cikota-1'; *Larix decidua* 'Dunántúl-1'.

Fajtajelöltek: *Populus alba* 'I-58-57' (nem termesztjük, hanem a Nyírségből vásároljuk); *Salix alba* 'Veliki Bajar 184'.

Fajtákkal, fajtajelöltekkel kapcsolatosan, szűkebb alkalmazási lehetőségeink mellett, teljes körű tájékoztatást nem tudunk adni.

Novajdrányi csemetekertünkben anyateleppel rendelkezünk.

Nemesnyáarak: 'BL'; 'Blanc du Poitou'; 'I-45-51'; 'I-214'; 'OP-229'; 'Pannónia'.

Fűzek: *S. a.* 'Bédai egyenes'; *S. a.* 'Veliki Bajar 184' fajtkból.

Az 'I-214' kivételével, a többi nyárral a felújításokban 4-5 éve foglalkozunk. Csemetekerti tapasztalataink szerint az 'I-214'-nél fokozottabb rozsdagomba-érzékenység figyelhető meg, szerintünk egy leromlás tapasztalható. Ezért lassú visszazoritását tervezük. A többi fajtánál (lombrágók kivételével) lényeges levélgomba-fertőzések nem fordulnak elő. Első év, tehát a gyökeres dugvány kialakulása időszakában, a legjobb növekedési erélyt (40-45-ös kötöttségi érték) az 'OP-229', 'Pannónia', 'I-45-51' nyáraknál tapasztaltunk. Az 'I-45-51'-re jellemző, erősen sűrűsödés már a csemetekertben is tapasztalható. Az évenkénti mélyforogás pozitív hatása az erősebb kötöttség mellett is jó fejlődést biztosít a kertben.

Kiültetés után:

— 'BL' az óriásnyár termesztésből való kivonása után (1983) a jobb minőségű öntéstartalajokra irányítottuk. (Tállya—Mocsolyás, Tisza-ártér.) Jelen pilanában nem tudunk különbséget tenni, ha pl. az 'I-214'-gyel hasonlítottuk össze. 1-2 éven belül újra vissza kell térnünk a